

Acte públic a la Casa del Poble de Palma
- UGT, dia 31 de gener de 2013. Debat
sobre el llibre: **Aurora Picornell**. *Escrits
1930-1936, i altres veus a Mallorca en
defensa de les treballadores.*

Annex, el primer escrit conegut d'Aurora
Picornell, 1928

Des de l'esquerra: Helena Herrera, Aina Comas, Francesca Mas, Conxa Calafat, Cristina Ferrer, Margalida Capellà i Maria Antònia Oliver París

Fotografies de Javier González Bordaís

Conxa Calafat

Feminista, bibliotecària, co-coordinadora d'Esquerra Unida de Palma

En nom d'Esquerra Unida i del PCIB, me toca moderar aquest acte, que vol ser un homenatge a una dona republicana, feminista i comunista, mitjançant la presentació del llibre que recull els seus escrits i els de les seues companyes de partit.

Aquest llibre ens mostra el món que va destruir la guerra civil, el que varen arrasar els que la guanyaren: ens mostra una classe obrera conscient, amb una premsa pròpia arrelada, una Casa del Poble on conviuen sindicats de diferents tendències ideològiques, uns partits polítics dirigits per homes i dones, treballadors i treballadores, que partien de les condicions de vida concretes per fonamentar l'esperança i la necessitat d'un món millor que molts, bastants, lligaven a la Revolució Russa

És aquesta tradició, que entre altres coses enllaçava moviment obrer i feminisme, el que els 40 anys de franquisme ens va amagar i va reprimir per tots els medis. I és aquesta tradició el que intentam recuperar, podríem dir que des de la Transició, amb més o manco encert: reconstruint partits i sindicats, estudiant i investigant la història de la República, de la guerra i de la posterior repressió i resistència al franquisme, recuperant les vivències i les paraules dels homes i dones d'aquell temps, que tan car pagaren el seu compromís polític i social, fent nostre l'anhel de justícia de les famílies que encara no han pogut enterrar els seus morts desapareguts.

Però en aquest moment de retrocés dels drets democràtics, dels drets de les dones, dels treballadors i treballadores, de degradació de la democràcia, creim que això ja no basta: ens cal recuperar, tan els ideals republicans i laics com els ideals de justícia, igualtat i fraternitat del moviment obrer; ens cal tornar a plantejar-nos com ha de ser una societat justa i igua-

litària, una societat socialista.

I les dones en podem ser capdavanteres, si ho volem:

Perquè tan avui com en temps de la República ens sabem doblement explotades.

Perquè creim en la importància de la cultura i l'educació i en el dret a gaudir d'una vida saludable i en condicions dignes, sigui quina sigui la situació econòmica.

Perquè sabem de la prioritat de crear un moviment unitari si volem presentar batalla, i guanyar-la, a aquesta extrema dreta que ens governa.

Perquè, partint dels sentiments i preocupacions concretes que ens agermanen, podem arribar a totes les dones i convencer la majoria.

Es per això que hem volgut organitzar un acte amb un doble contingut:

Un debat entre dones compromeses, que ens ajudin a trobar aquesta necessària relació amb el present i el futur: **Maria Antònia Oliver París, Margalida Capellà, Cristina Ferrer, Francesca Mas, Aina Comas i Helena Herrera.**

I un homenatge a dues dones, representants d'aquella tradició de lluita i resistència: **Catalina Mercant i Bibiana Herrero.**

Catalina Mercant

Dia 9 de març de 1936, un dilluns, es va celebrar a Palma la diada de la dona treballadora. Podeu llegir la crònica de l'acte a *Nuestra palabra* i a *El Obrero balear*, i també al llibre que avui ens convoca.

Presidia n'Antònia Pascual, del Partit Comunista; i xerraren

na Rosa Ros, pel Partit Republicà Federal; na Rosa Colom, per les juventuts d'Izquierda Republicana; na Rosa Hurtado, simpatitzant comunista; na Catalina Alós, per les Juventuts Socialistes Unificades; na Pilar Sánchez, del Partit Socialista; i n'Aurora.

Diu la crònica de *Nuestra palabra* que, en començar l'acte, va sortir a la tribuna una nina de 12 anys:

“La niña Catalina Mercant habló en nombre de la organización juvenil de los Pioneros Rojos, haciendo un requerimiento a los padres para que dejen ingresar a sus hijos en esta organización”.

A aquesta nina, de família de corders, els feixistes li mataren el germà, Joan Mercant, comunista.

Seixanta anys més tard, aquesta nina se n'enrecordava d'aquell míting, i ho contava així a na Margalida Capellà:

“Jo vaig parlar a un acte de la Casa del Poble. Era una nina. Vaig dir: “Comarades, en nom dels Pioners del Partit Comunista, vos salud i deman als pares que indiquin als seus fills el camí per arribar al Partit”.

Podeu retrobar aquella nina a les fotos de manifestacions comunistes d'aquell temps. Al nostre llibre, a la fotografia de la manifestació contra el frau electoral de febrer 36 a les Illes; o a la fotografia de capçalera de la web “Totes les causes”, de l'Associació Memòria de Mallorca.

Tenim entre nosaltres aquella nina, na Catalina Mercant Rabassa.

Ella és dels que perderen la guerra. Però, sobretot, ella és dels que mai no foren derrotats.

Salut, Pionera! Salut, camarada!

Bibiana Herrero Martínez

Va néixer a Barakaldo el 31 d'octubre de 1923, en una família obrera. Va tenir dos germans. El seu pare, avis i oncles, tots van treballar en Altos Hornos de Vizcaya. L'avi de Bibiana va ser un dels fundadors del Partit Comunista a Barakaldo (Biscaia).

Bibiana va estudiar a l'escola pública de la ciutat, becada cada curs per les seves excel·lents notes i amb la il·lusió d'arribar ser mestra.

Ja des de nena va viure els avatars polítics i socials previs i durant la República i la Guerra civil espanyola. Ja llavors acompanyava al seu avi a repartir els pasquins del Partit Comunista, així com del Front Popular, durant la campanya per a les eleccions de febrer de 1936.

Al juny de 1937, amb 13 anys i tots els homes de la seva família empresonats, va ser evacuada, juntament amb el seu germà major, a la URSS, en una expedició de nens bascos, organitzada pel Socors Roig Internacional, desembarcant a Leningrad. El que semblava anava a ser una estada de pocs anys, fins a la fi de la guerra civil, es va convertir en tota una vida de 22 anys en la URSS.

En els primers anys, va residir a les Cases de Nens Espanyols de Moscou, rebent atenció i cures especials, i un ensenyament en llengua russa i en espanyol. Sempre va ser una estudiant exemplar, amb bones qualificacions, i també militant del Partit Comunista.

En 1941, en ser envaïda la Unió Soviètica per les tropes hitlerianes, els nens espanyols, i amb ells Bibiana, van ser evacuats a Samarcanda, Àsia Central. En 1942 van poder tornar a Moscou, on Bibiana va realitzar la carrera d'Enginyeria en l'Institut Energètic, especialitzant-se en Centrals Hidràuliques.

En 1948 es va casar amb José Catalá, company d'estudis i

també nen de la guerra, que havia arribat a la URSS en una altra expedició de nens des de València. Van tenir dos fills. Bibiana va exercir la seva professió durant deu anys en una central elèctrica de Moscou.

A l'abril de 1959, formant part de l'última expedició de tornada organitzada per la Creu Vermella Internacional, la família va tornar a Espanya en ple franquisme i repressió política. Bibiana no va poder exercir la seva professió i va treballar impartint classes de rus. Cal dir que a l'Estat espanyol a la dècada dels 60 les dones enginyeres no arribaven a la mitja dotzena i podem assegurar que cap d'elles era de família treballadora. Bibiana es va integrar i va militar en el PCE durant la clandestinitat a Mallorca i fins al final de la dictadura.

Ja en Democràcia, ha seguit pertanyent al PCE i a Esquerra Unida, fins avui. Camí dels 90 anys, després d'haver viscut dues terribles guerres, Bibiana sempre ha tractat de ser una persona coherent amb la seva ideologia i fidel al seu compromís d'esquerres, sense grans heroïcitats però actuant com una resistent davant totes les dificultats que li ha tocat viure.

Després de llegides les dues notes biogràfiques, es va lliurar a cada una un ram de flors. Bibiana Herrero no va assistir, per raons d'edat, i va delegar en la seva filla Lidia Català l'expressió del seu agraïment i la tramesa d'un darrer missatge: –"Dilles que he sido siempre comunista". Catalina Mercant, amb el puny tancat i el públic dempeus, va repetir les paraules que, de nina, digué a la casa del poble l'any 37, i va recordar el seu germà Joan, responsable de finances del Partit, assassinat a Bellver pels feixistes.

Maria Antònia Oliver París

Presidenta de l'Associació Memòria de Mallorca. Neta d'Andreu París Martorell, fundador del sindicat de sabaters "La Justícia" i de l'Agrupació Socialista d'Inca; assassinat a una treta de Can Mir, qualque moment de març de 1937.

Salut, companyes i companys.

Qui va matar n'Aurora?

Pot ser penseu que vinc a xerrar del passat, i no és així. Jo vinc a xerrar del present, vinc a xerrar de n'Aurora, n'Ateu, na Pilar, en Jaume, n'Emili, en Joan...

Avui, jo cerc na Maria, n'Antònia, na Catalina, na Berlamina, n'Antonio, en Miquel...

I se que són en aquests escrits, i també les veig a les manifestacions d'avui, devora les persones sense feina, sense casa, o devora els joves sense futur, exigint els drets que avui ens estan robant i denunciant la hipocresia de la falsa crisi.

Sent la seva rabia, que és també la meva, quan, avui, un ajuntament democràtic mallorquí decideix, per decret llei, mantenir en peu el monument feixista al creuer de guerra Balears, o quan el parlament espanyol decideix no reconèixer els drets del guerrillers antifeixistes, o quan els familiars dels desapareguts, amb la més absoluta indiferència de les institucions i amb la més absoluta soledat, excaven ells mateixos, amb les seves pròpies mans, les fosses il·legals franquistes.

Sent la seva rabia quan les sentències que les condemnaren a presó i/o a mort, a elles i als seus companys, segueixen avui vigents. Les veig i les sent i les trobo cada dia, quan obro una d'aquestes causes que fa 75 anys que es tancaren, i que, si avui un col·lectiu cívic no hagués tingut la iniciativa d'obrir-

les, una per una, sense cap distinció, continuarien tancades. No tindriem el document trobat recentment per Memòria de Mallorca que, probablement, va ser el darrer que va signar n'Aurora i que tanca el llibre que presentam. No sabriem que en Pere Canals Cabrizas va signar a Barcelona un full dirigit als ciutadans de Palma l'agost del 36. No tindriem la declaració de la mare de Miquel Recaredo, que el va trobar mort i ple de sang al cementiri de Palma, declarant al jutge que el seu fill Miquel tenia sols 17 anys quan el mataren, el setembre del 36. Tres mesos després desapareixerien també el seu home i altre fill, Damià, de Can Mir. També hem trobat la causa, i ben segur que na Miquela Rigo Rotger, esposa i mare de les tres víctimes, va seguir cercant durant molts anys.

Algú pensa que aquestes dones no estarien devora las madres y abuelas de la Plaza de Mayo, reclamant justícia per a les víctimes?, o devora les dones cercadores de Xile, excavant amb les pales pel desert de Atacama?, i algú pensa que avui, davant el desempar total i absolut de les víctimes del franquisme, no reclamarien i exigirien als governs i als tribunals els seus drets?.

Jo les sent devora els i les que sofreixen, devora na Francisca i na Antònia, que reclamen la memòria dels seus pares, devora na Catalina, que cerca encara la mort del germà Joan. Les veig en el Mur de la Memòria, el 1er de maig, i davant els tribunals exigint justícia. Devora els més febles, els més pobres, devora els que fan el que ningú vol fer. I en moltes ocasions les sent molt soles, lluitant contra sectors molt poderosos, contra el feixisme de sempre, contra el capital i contra aquells que avui es diuen a si mateixos demòcrates i a la vegada participen de pactes de silenci i encobreixen genocidis i crims contra la humanitat.

Agraeixo sincerament els homenatges, les investigacions i publicacions respecte de la seva vida. És un acte necessari, i lloable és també la tasca de les persones que la duen a terme.

Però si sols féssim això, deixant al marge la reivindicació de la justícia que com a víctimes els pertoca, estaríem utilitzant la seva memòria únicament per projectes personals i/o amb fins partidistes. Per això hem d'exigir Memòria, però també Justícia, recuperar la vida i els noms de totes les víctimes, però també el seu patiment, la seva mort i els noms dels seus botxins.

Qui va matar n'Aurora?, qui va matar n'Ateu?, qui va matar n'Andreu? Si jo ho sabés ho diria, ho diria tan fort que es remouria el cel i la terra, la remouria jo mateixa, grataria amb les mans la terra fins a treure a la llum els crims i els criminals. Els noms dels assassins, dels repressors durant la guerra, la postguerra i la dictadura, fins el 77, els noms dels torturadors, dels lladres, dels corruptes. Perquè encobrint els assassins, s'instal·la la impunitat i sorgeix el mal en totes les seves formes, és l'assassinat del pilar fonamental a un estat de dret: La Justícia

Aurora, Ateu, Jaume, Emili, Joan, Maria..., Andreu... Acompanyam les vostres filles, germanes, nets, netes, nebots..., i reclamam, per elles i ells, Veritat, Justícia i Reparació. Sabem que la guerra no ha acabant, mentre hi hagi gent que lluita, pobles oprimits i persones sense drets, els fronts continuen oberts i no ens queda altra que, amb coratge, resistència i unitat, seguir endavant.

Visca la Lluita, Visca la Justícia i Visca la Llibertat!!

Margalida Capellà

Mestra d'escola, periodista i escriptora. Premi Manuel Brunet de periodisme, 1969. Ha publicat en dos volums *Dones republicanes. Memòria de la Guerra Civil a Mallorca (1936-1939)*, ed. Lleonard Muntaner, Palma 2009 i 2010, i prepara, també per L. Muntaner, l'edició de *La Memòria emmordassada. República, guerra i repressió* (títol provisional).

Aurora Picornell, Escrits 1930-1936 (i altres veus a Mallorca en defensa de les treballadores), coordinat per Josep Quetglas, amb introduccions de Manel Carmona, Conxa Calafat i el mateix Josep Quetglas, amb coberta i recerca arxivística de Magdalena Jaume, recull els articles de Nuestra Palabra, El Obrero Balear i alguns de Ciutadania, escrits per les comunistes Aurora Picornell, Maria Jordà, Maria, Antònia i Magdalena Pascual Flaquer, per la socialista Maria Vaquer i per altres que signaven amb un pseudònim relacionat amb el seu ofici: "una obrera", "una serventa", "una sastressa"...

Es tracta d'escrits reivindicatius, valents i sense manies. Per exemple, *Nuestra Palabra*, el 26 d'abril de 1936, deixava verda la senyora Manolita Otero, que vivia a l'avinguda del Coliseu Balear, 14, perquè maltractà i acomiadà, sense pagar-li el que estipulava la llei, la criada que li havia perdut el ca. L'objectiu primer del llibre és recuperar la veu de la dona treballadora, perquè la història, la nostra història moderna, s'havia interpretat, bàsicament, a través de l'opinió masculina. Aquests articles, a parer de Josep Quetglas, són l'exemple d'una altra cultura que s'expressa, reproduesc textualment les seves paraules, "en una literatura comprensible per a qui l'havia de comprendre, útil per enfortir qui l'escrivia i qui la llegia, i era, per tant, bona literatura, que no participava del cànon de la literatura i cultura burgesa, ni ho cercava".

El 9 de març de 1936, a la Casa del Poble de Palma, es celebrà un míting commemoratiu de la Diada de la Dona Antifeixista.

Hi assistiren més de dues mil persones, la majoria dones. Les pàgines de *El Obrero balear*, de l'edició del 13 de març de 1936, no hi donaven crèdit: "se trata de algo nuevo, que lleva en sí la destrucción de lo viejo, de lo arcaico, de las rancias concepciones del papel de la mujer en la vida pública". Aquesta vetllada, 7 dones ocuparen per primera vegada la tribuna de la Casa del Poble, i de les 7, 3 moriren assassinades per milicians de dretes. Les set dones esmentades varen ésser Antònia Pascual, que presidí l'acte, Rosa Ros (del Partit Republicà Democràtic Federal), Rosa Colom (de les joventuts republicanes), Rosa Hurtado (propera al PC), Pilar Sánchez (socialista), Aurora Picornell, i Catalina Alós (de les joventuts socialistes). També Llibertat Picornell, la germana petita d'Aurora, que recità el poema d'Alberti, "Libertaria Lafuente", dedicat a Aida Lafuente. I la nina Catalina Mercant que, segons *Nuestra palabra*, "habló en nombre de la organización infantil de los Pioneros Rojos, haciendo un requerimiento a los padres para que dejen ingresar a sus hijos en esta organización".

Seixanta-vuit anys després, el mes de gener de 2004, a una entrevista publicada a *Última hora*, em contava Catalina Mercant: "Jo vaig parlar a un acte de la Casa del Poble. Era una nina. Vaig dir: "Comarades, en nom dels pioners del Partit Comunista, vos salut i deman als pares que indiquin als seus fills el camí per arribar al Partit".

Nuestra Palabra, el 7 de maig de 1936 publica la nota següent: "En el pueblo de Pina, pueblo de caciques y fascismo, hay un espíritu vivo y luchador: el de una muchacha joven y valerosa que, sola, se enfrenta a todas las lenguas sucias y fascistas del pueblo, defendiendo a sus camaradas, sean los que sean, con tal de que no sean fascistas". En el número 137 de *Nuestra Palabra*, del 28 de maig de 1936, Maria Jordà publica un article titulat Un caso bochornoso. Seixanta-set anys després, el mes de setembre de 2003, m'explicava, també a una entrevista de *Última hora*: "A una finca de davant ca nostra, el bouer era un nin de deu anys. Un dia un bou es va rompre una banya

i l'amo es va treure la corretja i li va donar tantes corretjades mai, al pobre nin. El vaig amenaçar: -N'hi pegues una més i te'n vas a la presó".

I bé, Aurora Picornell dóna títol al llibre de Josep Quetglas, idò parlem d'Aurora.

El mes d'agost de 1978, vaig publicar a *Última hora* una entrevista amb la seva germana Llibertat. Llibertat vivia a París i vengué de vacances. Em digué, Llibertat: "N'Aurora ho donà tot pel Partit, fins i tot la vida". Em contà que el responsable de la formació política de n'Aurora va ésser son pare. Aurora era filla d'un treballador metal·lúrgic, un dels fundadors del PC a Mallorca, i ca seva, a la barriada del Molinar, era punt de trobada dels comunistes de tot arreu que visitaven Mallorca, com és ara Heribert Quiñones. Era una família nombrosa, la dels Picornell, amb molta gent jove que compaginava l'afició per la lectura i per la música. Aurora tocava la mandolina. Llibertat recordava que els vespres, després de sopar, es posaven a assajar: n'Aurora amb la mandolina, son pare amb la guitarra, en Joan, un dels germans, amb la guitarra, i na Joaneta, una altra germana, eren set germans, amb el llaüt. Cada vespre tocaven El Anillo de Hierro, la sarsuela més popular de Pere Miquel Marquès. Na Llibertat em comentà que mai no podria oblidar la poesia que, l'any trenta-cinc, li va fer recitar n'Aurora en acabar un míting a Campos. Es tractava de la mateixa que posteriorment va recitar a la Casa del Poble de Palma, el 9 de març del 36. De n'Aurora, em va dir na Llibertat, que era guapa, baixeta, simpàtica, feina. Segons na Llibertat destacava en tot, per això no era estrany que tengués tants de pretendents. Aurora Picornell va ésser responsable del secretariat de la dona del PCE a les Illes Balears. Era sastressa, i l'any 1931 n'organitzà el sindicat. Llibertat em digué que mai pogué deixar la feina de sastressa, perquè el Partit era pobre. "Del Partit -concretà- mai va rebre doblers, més aviat en va haver d'aportar per a l'edició de *Nuestra Palabra*. Aquest mateix any, el 31, arribà a Mallorca Heribert Quiñones (Moldàvia

1907-Madrid 1942), encara que, segons Llibertat Picornell, a la seva documentació figurava que era d'Oviedo. Un home enigmàtic, agent de la Internacional Comunista. Alt, prim, un poc geperut i d'ulls clars. Un políglota que dominava moltes llengües i que en no res va aprendre el català. El 1932, l'any que es casà amb Aurora, fou expulsat d'Espanya i residia clandestinament a València. Aurora es va reunir amb ell i, amb el nom d'Amparo Pino, compartí mítings amb Maria Teresa León. Na Llibertat situa aquesta estada a València l'any 33. Dos o tres mesos abans d'esclatar la guerra, Aurora va anar a Madrid per internar Quiñones en el sanatori d'Humera. Estava tuberculós. A Madrid, Aurora col·laborà amb Lina Òdena, la dirigent del PC de Catalunya, un calc de la mateixa Aurora, i també amb Passionària. Jo volia conèixer detalls de la detenció d'Aurora i li vaig demanar a Llibertat: Què va passar aquell estiu del 36? Llibertat em contà que ella el 18 de juliol embarcà cap a Barcelona amb la Coral del Socorro Rojo Internacional per a prendre part a les Olimpíades. Esclatà la guerra i no pogué tornar a Mallorca. Va passar la guerra a Barcelona i quasi no va tenir notícies de la família. Les dones dels diputats socialistes Ruiz del Toro i Ruiz Lecina, que l'estiu del 36 eren a Mallorca de vacances, coincidiren amb N'Aurora a la presó. Més endavant varen esser bescanviades per altres presos polítics i li digueren a na Llibertat. "Aurora és el recuerdo más luminoso que guardamos de Mallorca y de nuestro encarcelamiento". Na Llibertat, durant la guerra, sols sabia que n'Aurora havia desaparegut. Heribert Quiñones, que també era a Barcelona, li explicà que hi havia hagut un intent de bescanviar-la per unes monges, però que no havia prosperat. Acabada la guerra, l'any 1939, na Llibertat es troba a França i escriu per primera vegada a sa mare, que com sempre viu en es Molinar. Sa mare li contesta: "Tant de bo n'Aurora hagués partit amb tu a les Olimpíades". Però no li fa esment de la seva mort, ni de la del seu home, ni de la dels seus fills Ignasi i Gabriel. Sembla que n'Aurora, que era una de les fundadores del cor del Socors Roig, el 18 de juliol de 1936 s'havia d'embarcar cap a Barcelona, però a través de la ràdio,

s'assabentà del moviment de tropes que hi havia en el Marroc i li digué a na Llibertat: "M'estim més venir d'aquí un parell de dies". Tancada a Can Sales, l'assassinaren el 5 de gener de 1937, i l'ordre anava signada per Bartomeu Torres Bestard, que era aleshores el governador civil.

Cinc anys després, Heribert Quiñones morí afusellat. Octubrina Quiñones Picornell, la seva única filla, va esser una víctima més del feixisme.

I per acabar: El 18 de juny de 1936, Aurora Picornell publicava un article a *Nuestra Palabra*, titulat "La mujer y el deporte". Deia: "¡Higiene, cultura, deporte, eso necesita y quiere la juventud, además de pan y trabajo! Todas las muchachas que quieran crear en su barriada o pueblo un club femenino deportivo-cultural encontrarán en nosotros la más entusiasta ayuda". L'any 39, acabada la guerra, el diari *Baleares*, l'òrgan del Moviment, en una editorial, "La mujer deportista" n'era el títol, tractava el mateix tema en aquests termes: "Mientras unos consideran que el deporte en la mujer le hace perder gran parte de su gracia femenina, otros, por el contrario, opinan que tan bien estudiada práctica deportiva aumenta sus naturales encantos. Nosotros consideramos que el deporte como adorno, exactamente igual que la cultura, acrecienta el lógico entusiasmo que se siente por ella". "La cultura como adorno..." Comparin, són dos mons irreconciliables.

Aurora Picornell, Catalina Flaquer, Antònia i Maria Pascual Flaquer, Pilar Sánchez, Margalida Jaume, Maria Vaquer, Rosa Colom, Rosa Ros, Margalida Comas, Maria Jordà, Catalina Mercant, Catalina Palmer, i tantes i tantes... Lluitaren per la llibertat i per la justícia social i, per això, trobaren la mort, la presó, l'exili.

El seu nom ha de formar part de la nostra història.

No mereixen l'oblit.

Francesca Mas

Fundadora del Lobby de Dones; primera directora de l'Institut Balear de la Dona, que el va convertir en una institució pionera en la recuperació de la memòria històrica i en l'impuls del moviment feminista.

Estic molt contenta de ser a la presentació d'un llibre que recopila escrits del 1930 al 36, el període de la II República espanyola, de Aurora Picornell i "altres veus a Mallorca en defensa de les treballadores". Que eren veus que de veritat ho feien n'és una constatació cruel l'afirmació d'en Josep Quetglas de que "costa trobar un sol nom dels redactors de *Nuestra palabra* que hagi sobreviscut al cop de l'estat feixista"

1.- Per jo, n'Aurora Picornell, que és?

Abans de la lectura del llibre jo tenia una sèrie de fites:

–A les Joventuts comunistes: per mi era una dona reconeguda, i no tan sols pel seu final terrible, sinó per la seva personalitat i compromís.

–El 2003, amb David Ginard: quan vaig poder conèixer de prop na Llibertat Picornell.

–El Jardí de les Dones: L'any 2004 dediquen un espai a Aurora.

–L'any 2011, una amiga, na Marita Camacho, me regala un cartell amb la cara d'Aurora que va dibuixar en Joan Bennàssar, amb les paraules de Toni Serra: "La història, més prest o més tard, imposa sempre el rigor de la veritat", pronunciades el 8.1.78 al cementiri de Porreres; el tenc al meu despatx, una bona companyia...

I després de la lectura m'imagin una jove molt intel·ligent i culta, vital i atrevida, decidida i directa, amb molt de coratge i gens de peresa (una data sorprenent és que als 19 anys ja

forma part, com a única dona, de la Liga Laica, i que mereix la proposta de Gabriel Alomar de fer-li un homenatge. Entrevistes a les dones obreres, fa sortides als pobles, a les altres illes, fa mítings, denúncies... i com es traslladaven?), amb una gran curiositat (articles des dels toros, p. 80, fins la moda femenina, p. 59), i un permanent emmirallament en la Unió Soviètica, fruit de la revolució del 1917, però sobretot, lo que més admir: una dona lluitadora, sense por, inclús essent capaç de fer seriosos advertiments (p. 68). També vull destacar del to dels articles l'estimació a les dones, pp. 70, 71: sempre es dirigeix com "amigues meves".

2.- Quatre impressions de la lectura:

–El lèxic.

Comprovem una vegada més que aquella generació parlava de manera clara i directa. No estaven contaminats per cap prejudici d'estil ni bena al pensament o al llenguatge. Ara resulta sorprenent, i pens que l'hem de recuperar, hem de tornar a anomenar les coses pel seu nom, a un moment on la veritat està tan cara i els medis escrits no serveixen per arribar-hi. Elles tenien ben clar qui eren els enemics, i els anomenaven sense por: l'església, la monarquia, la dreta, el cacics, els patrons...

Per altra banda, el llenguatge no sexista no l'ha inventat la democràcia i les seves polítiques actives per la igualtat. Als anys 30, al manco des de aquesta publicació comunista, "compañeros y compañeras", "obreros y obreras", era natural, i no cansava, no necessitaren cap pla d'igualtat per emprar bé la llengua.

–L'actualitat.

Són de clara actualitat els conceptes polítics que veiem als articles.

Feia massa temps que havíem oblidat la lluita i la conscièn-

cia de classe. Que el sistema que ha duit al creixement actual de la pobresa i la desigualtat, i per tant al patiment, té el nom de capitalisme (p. 63, 97, 153).

També qui son el que més malament ho passen. Els articles sobre el servei domèstic i les criades avui en dia es podrien publicar sense cap canvi, inclús arribaríem a algun cas de més explotació, quasi esclavatge (p. 87, 125). La rellevància de les males condicions de treball no resulten gens extemporànies, ni les situacions de malnutrició dels infants.

I, sobretot, que el capital sempre fa les mateixes manobres: als articles queda ben explicat el reiterat neologisme “deslocalització” (pp. 88, 89, 91) i la burla als drets laborals que ara es fa ben igual. L’empresari no utilitza la imaginació per explotar al màxim, ja que, per exemple, a Majòrica i a altres empreses actualment es fa el mateix que es denuncia a *Nuestra palabra* (pp. 89, 91, 111, 152, 153).

Realment hi ha molta analogia amb el moment que vivim, d’una societat políticament democràtica però en gran perill de tornar-se socialment feixista.

–La inesgotable dosi de coratge i força (pp.108, 116, 189) d’aquelles persones.

Denunciaven, publicaven noms i llinatges dels empresaris que feien “fetxories”, seguien el que passava, s’ajudaven entre ells sense cap tipus de sofisticació.

I les propostes també eren directes: sortir de l’alienació (p. 63) amb la llibertat, amb la formació (pp. 104, 135) i la organització (pp. 172, 232). Als darrers articles, absolutament clarrivents, és molt present la necessitat d’unitat (p. 185) per fer front al feixisme i la guerra (p. 118).

–Una aportació esplèndida per la genealogia feminista de les illes.

Trobam les referències al Congrés de dones contra el feixisme i la guerra de l’any 1934 (p. 123), al Congreso nacional

femenino contra la guerra i el fascismo, p. 128, a la celebració del primer 8 de març a Palma i les seves barriades (pp. 108, 110, 203, 193).

No es tracta d’una biografia de n’Aurora i les altres “veus”, ni una exegesis, és la meravella de la lectura directa i nua dels seus escrits, tan sols ordenats cronològicament. La sensació d’apropament ha estat tan intensa que durant aquest dies de lectura no me podia treure des cap aquestes dones tan joves, bones i valentes. Es necessari que s’ens encomani aquesta claredat, falta de convencions .

3.- No és tan sols una recopilació d’escrits.

La puresa i humilitat de reunir articles sense comentaris ni interpretacions té el contrapunt d’una magnífica i sorprenent (per jo, que quasi bé no el coneixia) introducció de Josep Quetglas que, de forma impecable, s’enfronta i ens interpel·la des de la tradició dels oprimits a la idea de la cultura, de la història, de la guerra, de la llengua, de la mort i del “jo”, bevent de les fons més lúcides de l’entorn europeu.

També una lectura atenta i tranquil·la del llibre ens dona a conèixer:

–Els sectors a on treballaven les dones.

–Les condicions personals de les dones obreres.

–Les reivindicacions públiques de les dones a aquells anys. (La polèmica sobre el vot de les dones pp. 103, 186, 191. La inauguració de la primera escoleta municipal, el maig del 36, p. 212. No parlen de conciliació, però està present, p. 54, ”pero cuando os casais y empezais a tener dos o tres hijos, la cosa cambia por completo”, p. 65. Igual treball , igual salari, p. 84. Menjadors públics. p. 75. Prostitució. pp. 76, 143, 150, 161.)

–Noms i llinatges d’empresaris i cacics.

–I també ens trasllada a la Palma, pobles i les altres illes del temps de la II República (Colonies per infants p. 79. Cerimònies civils, enterrament i bateig, pp. 152, 204. Participació política, p. 84. Vaga sobre el seguro de maternitat, l’any 32,

p. 99).

Per tot això vos recoman llegir aquest llibre.

5.- Es just acabar amb un altre reconeixement:

Na Magdalena Jaume Adrover, que ha fet la recerca arxivística, el tractament d'imatges i la eloqüent coberta del llibre, en Pep Quetglas, pens que l'ànima del llibre, i na Conxa Calafat, la companya.

I ja que avui som dones de diferents grups, aprofit per repetir que precisament ara, a un moment que de nou el capitalisme mostra la seva cara real, és urgent la unitat, l'organització, la solidaritat que n'Aurora i altres dones comunistes reclamaven els anys de la II República, si volem combatre el que està passant. Sé que les dones ho podem fer, tan sols necessitem la voluntat ferma de fer-ho i l'esperit seré (són paraules de Aurora, p. 204), i un altre element, que consider essencial i també coincident amb la època dels escrits, és que també el nostre ha de ser un moment d'ensenyament. Hem d'aprendre i transmetre els que ho saben més, el que realment està passant, i, com la cita d'Antonio Gramsci citada per en Josep Quetglas: "Es menester crear gent sòbria, pacient, que no es desesperi amb els pitjors horrors i que no s'exalti a cada beneiteria. Pesimismo de la intel·ligència, optimisme de la voluntat".

Cristina Ferrer

Cristina Ferrer, "republicana i socialista", com a ella li agrada definir-se, regidora d'Igualtat pel PSOE a l'Ajuntament de Palma, en el consistori anterior, i estudiosa del paper de la dona durant la República.

Moltíssimes gràcies a Esquerra Unida i PCIB per aquesta convidada, i més a una casa com és la meua, la Casa del Poble, la casa de la UGT.

Un lloc, un espai, on n'Aurora Picornell va passar aquella nit terrible del 18 de juliol, al costat d'altres persones que lluitaven des de l'esquerra i des del poble, des d'una dimensió, d'un sindicat, d'un feminisme, d'un empresariat, inclús d'una part activa de la política en aquell moment.

Són actes com aquest que fan que a n'Aurora Picornell i altres, moltes dones i homes. aquelles bales mai aconseguisquin matar, que aquells feixistes mai aconseguisquin esborrar ni de la memòria, ni del present, ni molt manco del futur.

És veritat que, a més a més, són actes com aquest que ens ensenyen molt clarament la lluita en conjunt de les esquerres, la lluita de les dones d'esquerres, del ventall de dones d'esquerres, juntes una altra vegada, com varen fer el 31 amb el front únic femení per lluitar per tornar a la justícia, a la igualtat, a una tolerància de respecte, de progresisme i des de la lluita per un ensenyament i una sanitat pública de qualitat.

Són actes com aquest, després de llegir un llibre del que tot-hom ha parlat, i a més ho ha fet amb més coneixement que el meu, el llibre de n'Aurora Picornell, de la vida i el compromís de n'Aurora Picornell.

La lectura d'aquest llibre no és la lectura d'un llibre, ho avís. Llegir aquest llibre, llegir el pensament i la lluita de n'Aurora Picornell, és sortir al compromís del dia a dia. No podem tancar

els ulls després d'aquest llibre ni després d'aquestes paraules ni d'aquestes experiències en contra de n'Aurora Picornell. És impossible. Hi ha que sortir a lluitar, després. I més avui, després de xxx la mirada a na Catalina Mercant, aquella nina, avui una dona igual de compromesa que amb dotze anys, i a la filla de na Bibiana Herrero. És que és impossible sortir iguals al carrer. És impossible. Seria fer traïció a un compromís que portam tots els que estam aquí, homes i dones. Si no tenim força, mirem els ulls de na Catalina Mercant o de la filla de na Bibiana, i trobarem aquesta força per continuar lluitant i per retornar als valors.

Hem de sortir a lluitar a fora, per aquells valors republicans, igualitaris, que varem perdre, perquè els ens varen robar, però no perquè els deixéssim de tenir. I és el nostre compromís tornar aquesta lluita de n'Aurora Picornell a l'avui, a avui, 31 de gener del 2013.

És el nostre compromís i el compromís cara al futur i als joves que tenim al nostre costat, que de vegades no coneixen aquesta història.

Per això tan sols voldria dir clarament, i res més, perquè hi ha molt més per fer que per parlar, voldria demanar una coseta. Si tenen l'amabilitat d'aplaudir al final, com ho han fet amb les meves companyes, no ho facin per les meves paraules, ni tan sols pel compromís d'estar a una lluita comuna. Ho facin per totes i cada una d'aquelles persones que varen donar la vida, la vida, no tan sols la vida física, sinó també la de l'exili i el patiment, per un món més just i igualitari. I, si sempre es diu "Salut i república!", avui, amb el vostre permís, diré Memòria històrica, molta memòria, salut i república!

Aina Comas

Treballadora, coordinadora d'Esquerra Unida de Mallorca.

M'agradaria primer de tot agrair profundament Josep Quetglas i tots els que han participat i fet possible l'edició d'aquest tresor que avui tenim entre les mans.

Fins avui, tenia una visió tant llunyana com mitificada de la figura d'Aurora Picornell; una visió que tot aquest treball de recopilació, de documentació i explicació dels contextos precisos en que s'anaren produint els fets ha desmuntat.

Aurora apareix davant els meus ulls i, a pesar de la seva joventut, sabedora de qui és: una dona senzilla, treballadora, mare, republicana i compromesa amb els oprimits, part d'un col·lectiu. El seu discurs és tan entenedor com contundent i la seva denúncia va acompanyada gairebé sempre de propostes, en un període de temps en que sentia que participava de la construcció del tan anhelat estat republicà. Un estat que havia de ser protector i proveïdor dels més febles.

Però, més enllà de la excel·lent feina del company Quetglas, el que atraca definitivament Aurora al nostre temps, el que la fa més present avui aquí és l'actualitat de la problemàtica que hi reflecteix. La manca de justícia social i els abusos que pateixen les classes populars (els infants i les dones especialment), per part de la classe dirigent, explotadora i moltes vegades corrupta.

Aurora ens parla de llargues jornades laborals, salaris de misèria, condicions de vida i feina infrahumanes, manca d'infraestructures i serveis socials, de salut i d'educació bàsics...

I el discurs es torna actual quan, per exemple, denuncia la trist situació en què es troben molts infants a Palma, quan els pares i mares han de treballar i els han de deixar a càrrec de “una pobre mujer casi siempre analfabeta que enseña y cuida de una docena o más de chiquillos de 2 a 4 años” (p. 44). Aurora demana a l’Ajuntament i a la Diputació la construcció d’una “Casa de Maternidad” (escoleta, diríem avui) a on “señoras especializadas” podrien tenir cura d’aquests infants.

També quan demana obertament que no han de ser les monges les que tinguin cura dels malalts als hospitals, sino que “nuestro ayuntamiento tendría que tener un cuerpo de enfermeras para los enfermos pobres...”

Aurora demana, ni més ni manco, una sanitat i educació pública i de qualitat. Just el que ara ens estan desmantellant...

A través de les seves converses amb treballadores de la indústria, de la llar, de camperols i tants d’altres, ens podem fer una encertada idea de la realitat i de les condicions de vida dels treballadors i treballadores dels anys 30 a Mallorca, a les Illes.

Salvant les distàncies, i crec que sense por a equivocar-nos, Aurora podria ser darrera qualsevol de les pancartes que molts de nosaltres encapçalem en els darrers temps: “La sanitat pública no es vend; es defensa”, “Stop desnonaments”, “Aturem la reforma laboral”, “Contra els mercats, més democràcia i més drets”... Perquè aquella lluita és també la nostra.

Evidentment que hem de tenir cura de no caure en anacronismes però, dissortadament, tot i que la estructura de la societat i del treball han canviat, que les relacions familiars, laborals i socials també ho han fet, persisteix l’exploació del

més dèbil, l’abús de poder dels adinerats, el sometiment del poder polític a l’econòmic...

Afirmaria que tres idees clau i constants engirgolen el pensament d’Aurora. En realitat diríem que les dues primeres (la consciència de classe i la necessitat d’organització) són la base, la possibilitat de la tercera: la lluita antifeixista. Les referències són una constant, i no només als textos d’Aurora.

La consciència de classe. “La acción conjunta de todos los explotados es la garantía de la victoria” (p. 121: “La magnífica lucha de los campesinos precisa -y no puede faltar- la solidaridad de todos los explotados de Baleares sin distinción de tendencias”) Per a sobre de llengües i pàtries (a pesar de que el marxisme sempre ha reconegut el dret d’autodeterminació dels pobles), Aurora entén que la seva condició proletària té un major pes específic en la qualitat de la seva vida que no el lloc de naixement o la llengua materna. M’encanta com reflexa aquesta idea Pep Quetglas al pròleg: “Ser estranger... no és ja la condició general de la vida de qualsevol treballador i treballadora, que són estrangers al món mentre el món no sigui de tots, no sigui de ningú?” (p. 35).

La necessitat d’organització de la classe treballadora. “Sabéis cómo conseguiréis vuestras reivindicaciones a las que aspiráis? Organizándoos, formando un comité de fábrica elegido por vosotras mismas”, “¡Obreros y campesinos, luchando organizadamente conseguiremos estas mejoras!” Unitat d’acció: Front Únic, malgrat les diferències. Importància de la comunicació i de la distribució de diaris obrers, com ara *Nuestra palabra*.

Lluita antifeixista. “El momento es grave y, si quereis salvaros del régimen sangriento fascista, no teneis otro camino que formar el Frente Único, organizar las milicias antifascistas en

los mismos lugares de trabajo y en las barriadas... único medio para impedir el avance y provocaciones fascistas, único medio para aplastar al fascismo” (p. 117)

Per tot això, pens que, més enllà del ineludible valor històric i patrimonial que, per a nosaltres, els i les comunistes, té el recull de tots aquests escrits, el millor homenatge que podem fer a Aurora Picornell i totes aquelles que lluitaren i moriren per la República, és precisament continuar lluitant per l'enderrocament del capitalisme (neoliberalisme), un sistema econòmic, cultural i polític que genera injustícia social, desigualtat, pobresa, esclavitud i mort.

I encara diria més; la lectura dels escrits d'Aurora i de les companyes aboca ineludiblement tot aquell que tenguí “consciència humana” a l'acció política i organitzada, a la mobilització, al compromís amb els oprimits i a “la agitació de consciències”, com potser diria ella mateixa.

Helena Herrera

Helena Herrera, sindicalista de la CGT i membre de Feministes en Acció.

Como hemos visto, nuestra historia feminista en las islas no es nueva, viene de mujeres que en su día lucharon codo con codo para visibilizar la situación de las mujeres, haciendo prevalecer sus ideales de clase por encima de todas las cuestiones políticas de la época.

Mucho hemos andado, con más o menos acierto. En la isla, como vemos, han surgido grupos de mujeres que vienen visibilizando y denunciando la violencia de género, la precariedad laboral, la situación social de nosotras, las mujeres. En los últimos años, uno de los movimientos que mas visibilidad ha tenido por sus luchas (reivindicación para la creación del Consell de Dones de Balears) ha sido la Plataforma per la Igualtat, que ha agrupado a mujeres de diferentes movimientos y organizaciones, que ha salido a la calle de forma constante, para denunciar los atropellos en tema de género. Este grupo de mujeres, provenientes de asociaciones, secretarias de la mujer de sindicatos, área de mujer de partidos políticos, ha conseguido ser un referente para las luchas por nuestros derechos, y lo que me gustaría resaltar es que, a pesar de las diferencias, hemos sabido llegar a acuerdos para afrontar nuestra lucha, teniendo como objetivo denunciar el patriarcado, para así conseguir la igualdad plena utilizando como herramienta el consenso.

En este momento, este grupo de mujeres queremos llegar más allá. Por el camino recorrido desde 2005, fecha en que se creó la Plataforma, vemos que, en una situación como la actual, donde los recortes sociales, la pérdida de derechos

de las mujeres y el ataque frontal que estamos sufriendo por parte de la derecha, hacen que sea muy importante abrirnos e impulsar nuevos espacios de participación, sin perder la gran riqueza y diversidad que tiene el movimiento feminista en nuestra isla, organizándonos mediante un concepto que para nosotras es clave: la acción.

Es por esto que se ha creado el grupo de Feministas en Acción. Desde noviembre del año pasado hemos comenzado un camino que, como he dicho anteriormente, pretende aglutinar y llegar a todas las mujeres que quieran participar. Pensamos que, más que nunca, es necesario hacer cosas concretas y efectivas, que aumenten la capacidad de resistencia, la capacidad de aprender y comprender la realidad que nos rodea, desde una visión crítica y de izquierdas, con el objetivo de influir. Feministas en Acción quiere ser un agente nuevo en el panorama de la participación del movimiento feminista de Mallorca, con el objetivo de sumar, poniendo la intensidad en lo esencial, que es la lucha por nuestros derechos. Sobre todo, lo que queremos demostrar es que, en tiempos de emergencia social, las mujeres nos unimos y con una sola voz somos capaces de actuar en defensa de todo aquello que nos atañe, para conseguir una sociedad más igualitaria.

Hoy más que nunca, en un contexto de avance de la derecha más rancia, y cuando el sistema capitalista está degradando nuestra forma de vida hasta límites intolerables, que ponen en peligro la democracia y la igualdad social, muchas de las palabras y reflexiones que en su día realizó Aurora Picornell son más actuales que nunca, y las tengo presente, sobre todo teniendo en cuenta que, en la situación actual, se nos plantea una lucha abierta contra el capital, igual que en el 36. En aquel momento histórico se movilizaron compañeras y compañeros para denunciar la explotación, y en la actualidad peligran esos derechos, conseguidos incluso a base de derramar

sangre. Eso no lo podemos permitir.

En una de sus artículos, escribía dirigiéndose a las compañeras: "Compañeras, necesario es intervenir nosotras en la lucha contra el actual régimen capitalista. Cuyo régimen nos niega el derecho a la vida. Cuando el capitalismo estaba en su apogeo toda la ganancia de los productos vendidos en los mercados local, nacional e internacional, a consecuencia del avance y desarrollo de la maquinaria y la especialización de la mano de obra, toda la ganancia fue para ellos, los capitalistas. Hoy que el capitalismo está en descomposición, debido al desequilibrio: exceso de producción y falta de consumo, tocamos la consecuencia todos los trabajadores."

Aurora Picornell ya luchaba por algo que aún hoy nos cuesta conseguir, la visibilización de un colectivo de lo que en aquella época se denominaban "sirvientas" y hoy son las "empleadas de hogar". Ella decía: "En estos momentos en que todos los gremios se organizan, sería un olvido imperdonable dejar a las sirvientas a la voracidad de sus señores." "Compañeras, es preciso que formemos una sociedad de nuestro ramo. Nuestro trabajo, tal como lo hacemos, no tiene que existir; la época de la servidumbre desapareció el siglo pasado, y en cambio nosotras seguimos siendo esclavas de los señores, y eso, en pleno siglo XX, no se puede tolerar". Hoy, el PP ha dado un paso atrás en la normativa para regular el sector de las empleadas del hogar, dejándolas prácticamente en la misma invisibilidad que tenían antes de la pequeña reforma que comenzó el PSOE. Como vemos en Feministas en acción, la necesidad de organizarnos es necesaria.

A continuación, leeré los principios por los cuales vamos a caminar de ahora en adelante.

1. Por una sociedad igualitaria, sin discriminación a ninguna

mujer, independientemente de su procedencia, lugar de origen, mediante la lucha contra la sociedad patriarcal, con compromiso e implicación de trabajo en red, sin limitaciones a la participación

2. Apostamos por unos servicios públicos que garanticen los derechos sociales, sobre todo los que afectan directamente a las mujeres.

3. Por el derecho a decidir sobre nuestro cuerpo, nuestra sexualidad y maternidad. Reivindicando el aborto libre y gratuito en la sanidad pública. Defendiendo todas las opciones sexuales y todas las opciones de familia.

4. Por una educación pública, laica, de calidad, gratuita y coeducativa. Luchamos por la educación para la igualdad, la afectividad sexual y la prevención y resolución pacífica de los conflictos. Nos manifestamos en contra de que las escuelas privadas segreguen al alumnado por razón de sexo, y rechazamos que sean financiadas con dinero público.

5. Estamos por la paridad, la presencia pública y la visibilidad del trabajo y el papel de las mujeres, como forma de garantizar la participación y la toma de decisiones en todos los ámbitos de la sociedad.

6. Exigiremos la mejora de la normativa y de los presupuestos para prevenir y combatir la violencia machista. Denunciamos que estamos totalmente en contra de la retirada del concepto de "Violencia de género" del Código penal, ya que mirar hacia otro lado, creando la figura de la mediación, pone en riesgo a la víctima y minimiza la acción violenta del agresor.

7. Tolerancia cero en temas de publicidad e imagen, luchando contra los estereotipos sexistas y patriarcales.

8. Apostamos por el uso de lenguaje no sexista en todos los ámbitos de la sociedad, para conseguir una sociedad más igualitaria

9. Trabajar para que las administraciones lleven a cabo políticas reales en cuanto a perspectiva de género como eje transversal.

10. Para Feministas en Acción, el tema de la corresponsabilidad entre hombres y mujeres es fundamental; la implicación del hombre en el ámbito familiar es necesaria, para que la mujer pueda desarrollarse y promocionarse social y profesionalmente.

Josep Quetglas

Catedràtic jubilat de la Universitat Politècnica de Catalunya;
responsable de l'edició del llibre.

Sabia que ho dirieu, però no he estat jo.

He après d'en Guillem Brown a no reconèixer mai cap fet que m'atribuesquin.

Jo no som l'autor d'aquest llibre. Ho puc demostrar.

Obriu el llibre per qualsevol pàgina, veureu el nom de qui ha escrit cada article.

Antònia Pascual, Comité Grupo Femenil, Francisca Enseñat, Joana Lladó, Aurora Picornell, Maria Jordà, Magdalena Pascual, Maria Llabrés, Pepita Torm, Maria Pascual, Sastresa Mary, Un grupo de obreras de La Alfombrera, Una sirvienta, Una obrera roja...

Però, són elles les autores?, han estat elles? No sé què contestaria una d'aquestes treballadores, si qualcú li demanés: –“Ho has fet tu?, això és teu?, ets l'autora d'aquest escrit?”

Aquesta degué ser una pregunta malauradament habitual en aquell temps: –“Responda la encausada si se reconoce autora del escrito...”

Tantes revistes, diaris, publicacions d'Inca, de Porreres, Lluçmajor, Manacor, Pollença, adjunts com a prova inculpatòria, amb noms i articles senyalats, com les que troba na Maria Antònia Oliver revisant les farses de judici conservades al jutjat militar.

“Autor”, “autora” és una paraula rara. De fet, qualsevol paraula mirada d'aprop és rara. “Digue'm qui mana i et diré lo que signifiquen les paraules”, li digueren a n'Àlícia.

Ho sabia Picasso. Quan un oficial alemany, a París ocupada, li va demanar, davant el Gernika, –“És a dir que vosté ha fet això?”, Picasso li va respondre: –“No, això ho han fet vos-tés”.

–“Aurora, has fet tu això?”

–“No, ca, jo no he estat, això ho ha fet el propietari, ho ha fet la monja, el capatàs, ho ha fet la senyora, ho ha fet l'amo, ho ha fet el majoral. Això ens ho han fet els senyors, els burgesos. Són ells els autors de tot lo que escrivim. Nosaltres només ho deim, amb la nostra paraula.”

Tampoc les treballadores són les autores d'aquest llibre.

Qui ha estat, idò?, qualcú l'haurà d'haver fet, si és aquí. Qui n'és l'autor?

El seu autor veritable, el responsable de que ara tenguem aquest llibre aquí, de que estigui fet, són aquells que han tengut 30 anys per a fer-lo, i no l'han fet. Per ocultació o per desídia?

Perquè no l'han fet, ells? Tots aquells experts, especialistes, funcionaris, professors, erudits, historiadors, que viuen d'això i que es diuen a si mateixos propietaris científics del nostre passat. Perquè no l'han fet?

A un país on no deixen de produir-se llibres i homenatges a balquena, sobre la nostra República i la repressió feixista; on no passa una setmana sense qualche homenatge.

No xerr d'aquelles persones que s'aixequen dempeus i diuen en veu alta, mirant a la cara dels matons i els seus hereus, tal vegada per primer cop en 70 anys,: “Vau matar mumpare; vau tancar mumare; es meu germà on és?; on és es meu padrí?”. Aquestes persones tornen a fer viva la presència de les víctimes, les duen entre nosaltres.

Xerr dels professionals dels homenatges públics i les publicacions d'història local, dels que extreuen benefici polític i/o acadèmic de les víctimes del feixisme. Xerr del sector hegemònic a la cultura i l'ideologia mallorquina. Xerr de la petita burgesia.

La petita burgesia és una criatura curiosa, diria que hamletiana –però això ells ho prendrien per un elogi–. S'oposen sincerament a la dreta pepera, però no deixen de mirar de reüll cap abaix, per comprovar que les classes treballadores i populars queden a sota, ben quietes al seu lloc, sense suposar perill pel seu petit poder local. Per això, entre altres coses, troben tan de gust en els homenatges als antifeixistes, on poden apoderar-se sense cap compromís de l'ànima i la fama de l'homenatjat.

No pens només amb els homenatjes als comunistes, a n'Auro-ra, les Roges, na Matilde, fets darrerament pels funcionaris de la petita burgesia. Aquests homenatges a comunistes morts només serveixen per amagar l'existència de comunistes vius.

Pens amb en Darder, un lleial servidor de la causa popular, gens sospitós de radicalisme exaltat, vampiritzat darrerament per la petita burgesia democràtica, d'esquerres, fins i tot socialista. Estam segurs que quan els nostres amics diuen Darder és d'en Darder que parlen?

En Darder, aquell que va obligar per llei als propietaris d'habitatges a que possessin aigua corrent i instal·lacions sanitàries a cada casa, a cost del propietari, per millorar la qualitat de vida dels llogaters. Petits burgesos demòcrates, d'esquerres i socialistes, vos enfrontarieu avui, com ell va fer, als propietaris immobiliaris?

En Darder, aquell que va fer escoles públiques a balquena, per impedir el negoci clerical i poder donar formació als infants de les classes populars. Vos enfrontarieu avui als empresaris de l'ensenyament?

En Darder, aquell catòlic que va llevar a l'església catòlica el dret d'ocupar el carrer al seu arbitri, a qualsevol ocasió, amb qualsevol processó. Vos enfrontarieu avui al negoci clerical? Donarieu a les altres religions el mateixos drets –als musulmans, per exemple?

En Darder, aquell mallorquí d'arrel que va endegar un pla d'obres públiques per tal de donar feina als treballadors immigrants en atur, als forasters, que ell considerava clau en la defensa dels valors cívics de la República. Defensarieu com ell, contra els empresaris, els drets dels treballadors i treballadores marroquins, equatorians, subsaharians? Són per vosaltres, com ho eren per en Darder, peça clau en la reconstrucció solidària de la nostra societat?

Xerrau d'en Darder, el defensor de la República Federal, l'admirador sincer del president Azaña, nomenat fill il·lustre a tans pobles de Mallorca. Xerrau d'aquest Darder, o d'un altre Darder que vos convé més?

Amics de la petita burgesia, perquè no vos deixau d'homenatges, i lluitau, al costat de tothom, per la cancel·lació de tots els consells de guerra i per la devolució de tots els bens incautats?

Perquè no escoltau i apreneu, com tractam de fer tots nosaltres, de les múltiples veus de la lluita republicana i popular?

Per dir-ho amb el lema de les valentes dones italianes que reclamen i lluiten avui pels seus drets: si no ho és ara, quan ho fareu? “Se non ora, quando?”

Acab. Agraesc una vegada més a la petita burgesia mallorquina, especialment a la seva intel·lectualitat política, professoral i professional, el ser l'autora d'aquest llibre. Que en pugueu fer molts més!

El primer article conegut d'Aurora Picornell

Margarita Leclerc Herrero (Granada, 1897 o 98) té 30 anys quan publica *La mujer, ¿es superior al hombre?* N'Aurora acaba de comptar-ne 16 quan escriu, amb altres dues al·lotes, el "pòrtic" del llibre.

Leclerc era filla d'un metge culte i progressista de la Granada del segle XIX, la ciutat on havien mort Mariana Pineda a la mateixa edat que matarien n'Aurora; òrfena de pare als 5 anys, es forma autodidacta amb la riquíssima biblioteca familiar, com ella mateixa conta a "Recuerdos de la infancia", publicat a *Granada gràfica* l'any 1928; escriu al diari *El Diluvio*, primogènit de la premsa republicana; és mestra d'infants amb necessitats especials; i es trallada a viure a Barcelona, amb la seva mare, entre 1920 i 1928, on pronuncia conferències a cercles obrers, sobre la situació de les dones i sobre Concepción Arenal, escriu una exuberant quantitat de llibres, i publica el 1928 *Carlota Corday*, primera de les seves "Figuras de la Revolución Francesa (Vidas de mil héroes)", col·lecció de 120 llibres en 10 sèries de 12 volums, que constituïrien "la Bíblia Roja del siglo XX", segons Llorenç Pahissa, prologuista de *Carlota Corday*.

Al mateix 1928, casada amb José Antonio Ruiz i amb 3 fills, i morta sa mare, s'estableix a Mallorca; el més d'octubre publica aquí *La mujer, ¿es superior al hombre?*, i l'any següent la segona de les "Figuras", *Franquelin el enamorado, Jornadas de amor*, editades sempre a compte de l'autora, a S'Arenal. També a S'Arenal, Margarita Leclerc publica els 21 números de la revista feminista i espiritualista *Concepción Arenal*, entre febrer de 1929 i setembre-octubre de 1930, quan una nota avisa de la intenció de la família de deixar S'Arenal, per malaltia del marit. Deu haver seguit amb la seva professió de mestra d'escola, perquè arriba a conèixer Pere Capellà, sense publicar res més.

El silenci de Leclerc interromp els seus projectes; entre ells el *Diccionario de Autores Baleares*, ja començat, que havia de reunir escriptors àrabs i catalans, iniciat, botant l'ordre alfabètic, amb Gabriel Alomar, i la *Historia de las Ciudades y Pueblos de Mallorca* (amb "La fundación de Barcelona por los antiguos mallorquines" com antecedent).

La revista *Concepción Arenal* s'imprimeix a la impremta Ferragut d'Andratx, i té la seva seu a la plaça Nova 6, de S'Arenal de Llucmajor, a la mateixa adreça de la Oficina del Turismo, pot ser una iniciativa de Leclerc i el seu marit.

Ateu Martí, amb el seu nom de maçó, "Liberto Luz", publica en els números 1 i 3 de la revista, i pot ser sigui ell qui tengui la clau tan per l'establiment de Leclerc a S'Arenal, com per la participació de la jove Aurora al llibre.

Conxa Calafat, Josep Quetglas

Una obra memorable

(Pòrtic a: Margarita Leclerc, *La mujer, ¿es superior al hombre? Estudio dividido en tres meditaciones*. Ediciones Margarita Leclerc, El Arenal, Mallorca, octubre 1928)

Un grupo de entusiastas admiradoras de la eminente escritora Margarita Leclerc, cuyas "Figuras de la revolución francesa" han sido consideradas como la mejor y más documentada obra sobre el período que agitó a Francia en las postrimerías del siglo XVIII, no ha titubeado en sumarse a una grandiosa empresa que, con el título de "La Cruzada del Bien", ha emprendido Margarita Leclerc en pro de la emancipación de la mujer.

El tema adoptado por la ilustre escritora es: "La emancipación de la mujer es obra de la mujer misma", y lanza un estentóreo grito que todas debemos oír: "¡Mujeres del mundo, unámonos!"

Margarita Leclerc ha escrito un emocionante estudio con este título: *la mujer, ¿es superior al hombre?*, donde presenta el problema de la emancipación como nadie ha sabido presentarlo, tal vez porque su alma privilegiada de mujer ha sentido las emociones más santas, al ver la mujer esclavizada, expoliada, considerada siempre como la eterna "menor" del hombre. Por las brillantes páginas de su prosa inimitable llega a la conclusión más atrevida que se ha lanzado sobre la humanidad, trazando una verdadera historia de las conquistas científicas que el mundo debe a la mujer, de la intensa labor literaria realizada, destacándose las imponentes figuras de Concepción Arenal, Isabel Blackwell, María Agnesi, Madame Curie, Sofía Kovalewski; las heroínas; las mártires; las escritoras y artistas; Vittoria Colonna, Cristina de Suecia, Clemencia de Isaura, Aspasia y la filósofa Arria. La piedad filial, el amor maternal, la abnegación por el esposo, el ansia de libertad, hacen que Margarita Leclerc considere a la mujer superior al hombre.

Estamos seguras que esta conmovedora conclusión va a despertar enconadas disputas, que seres sumidos en la ignorancia se alzarán furiosos; pero la gloria de Margarita Leclerc es inmarcesible y a su campaña se adhieren, no sólo la mujer, sino el hombre que ha comprendido que el actual estado en que la sociedad ha sumido a la mujer debe desaparecer.

La obra de Margarita Leclerc, que el mundo femenino acogerá con el mayor entusiasmo, está llamada a despertar las conciencias dormidas. Dividida en doce meditaciones, analiza la capacidad jurídica de la mujer, la culpabilidad que alcanza al hombre, la cuestión social del feminismo, el derecho al voto y a la propiedad, al mismo gobierno, desapareciendo esa creencia, que el hombre ha querido ver en la mujer, de eterna incapacitada. Y llega Margarita Leclerc a una conclusión más concienzuda aún: no se resolverán los problemas que hoy agitan a la humanidad hasta que la mujer no los resuelva, ya que el hombre, durante tantos siglos, no los ha podido resolver. El dilema es el siguiente: "O traer al mundo la paz, o dejar gobernar a la mujer".

Todo esto, y más aún, encierra esta obra de Margarita Leclerc: "La mujer, ¿es superior al hombre?" que hoy nos atrevemos a propagar, para bien de la humanidad, sumida aún en la infelicidad y desorientada.

El precio está al alcance de todos, porque queremos popularizarla. Debe leerla la madre, el esposo, el que escribe, el que lucha; el obrero, el propietario; el pobre, el rico; el que gobierna y el gobernado; el que juzga y el que es juzgado; el no mancillado y el calumniador y mediocre de inteligencia; el que escribe y el que medita; el que sufre y el dichoso; el religioso y el que huyó de creencias; la mujer, porque encontrará fortaleza; el hombre, porque su arrepentimiento está cercano.

Un libro bueno es algo más que un tesoro. Esto es lo que os

presentamos para que en vuestra biblioteca, en vuestro hogar, ocupe el sitio de honor. Ya que España tiene su escritora, que sus doctrinas nos lleguen, para mejorarnos y perfeccionarnos.

¿Quién dese leerla? Nada más vale una peseta, cuando su precio no debe ser fijado. Los que la deseéis, no os pesará pedirla. Puede ponerse al alcance del más tierno infante y en la mano de la adolescente y de la mujer que empieza a formarse. Puede leerla la prometida que teje su palacio de ilusiones y la anciana que rememora pasadas felicidades. Jamás libro alguno os hará tanto bien. Ni la crítica podrá mancharlo, porque es agua que sana y cura, que hace el milagro de traer la paz a los corazones angustiados y entristecidos.

Leedla, y creednos. Nosotras, jóvenes, os lo aconsejamos. Comedla como fruto maduro que del árbol pende. Creednos, que la verdad mueve nuestra pluma.

Vuestra adhesión esperamos.

Propaganda, maestros, en las escuelas donde enseñáis; trabajadores, en los centros que frecuentáis; y que el nombre de Margarita Leclerc os llene de santidades, como a nosotras.

Aurora Picornell (Baleares). **Gloria Vilalta** (Barcelona).
Evangelina Cáceres (Granada)

8 de març 2013